

Utbildningsdepartementet
u.registrator@regeringskansliet.se
u.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över slutrapporten av regeringsuppdraget att främja ansvarsfull internationalisering vid utbildnings-, forsknings- och innovationssamarbeten

Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) har fått möjligheten att svara på remiss av rapporten Nationell stödfunktion för ansvarsfull internationalisering – slutrapportering av ett regeringsuppdrag, ert diarienummer 2024/02810.

I slutrapporten föreslås en sammanhållen stödfunktion för ansvarsfull internationalisering och ett antal olika former av stöd. Stödfunktionen föreslås utgöra en nationell nod och mötesplats för ansvarsfull internationalisering, ge stöd i att bygga förmåga och kultur, bidra till omvärldsbevakning, uppdatera och utveckla de nationella vägledande riktlinjerna, tillhandahålla verktyg och mötesplatser, samt hantera frågor när sektorns aktörer behöver stöd för svåra beslut och bedömningar.

SUHF stödjer denna tanke. Varje lärosäte och finansiär har ansvar för att ha viss kompetens och rutiner för ett ansvarsfullt internationellt arbete. Samtidigt finns behov av stöd för lärosätenas avvägningar för bedömningar och beslut rörande ansvarsfull internationalisering, och där kan en nationell stödfunktion fylla en funktion.

SUHF förordar att hemvisten för en nationell nod förläggs inom lärosätessesektorn. För att utföra de olika uppgifterna med kvalitet krävs en kunskap och förståelse om forskningens och utbildningens natur och förutsättningar samt praktisk erfarenhet från internationella samarbeten. En nod inom lärosätessesektorn kommer dessutom att enkelt kunna uppnå effektivitet genom att använda det arbete bedrivs och den expertis som finns inom lärosätena och inom olika flera av SUHF:s expert- och rådgivande grupper.

SUHF är av uppfattningen att ansvaret för den nationella stödfunktionen bör placeras vid Försvarshögskolan med stöd från övriga lärosäten, forskningsfinansiärer, samt säkerhetsmyndigheterna i enlighet med den samverkansmodell som föreslås i myndigheternas utredning. Detta förslag uppnår en tydlighet i det sammanhållande ansvaret, men också det gemensamma ansvar som hela sektorn måste ta. Styrkan med Försvarshögskolan som värd är det förtroende lärosätet har bland Sveriges lärosäten att balansera säkerhetsperspektivet med en förståelse för kärnverksamhetens natur och förutsättningar. Styrkan är också det förtroende lärosätet har inom säkerhetssektorn som också återspeglas i Försvarshögskolans redan existerande rutiner, relationer och infrastruktur för säkerhetsskyddsklassad information, säkerhetsskyddsklassad personal, samt kontinuerliga dialog med säkerhetsmyndigheterna.

Slutrapporten beskriver en resurskrävande organisation med ett strategiskt råd och ett stort antal referensgrupper. SUHF förespråkar i stället ett mindre kansli på 2 till 3 personer vid Försvarshögskolan som håller samman arbetet med att dels bereda underlag för beslut i en styrgrupp om de nationella riktlinjerna, dels uppdatera mallar och checklistor, men även arbetet med att arrangera och sprida information om seminarier, webinarier, utbildningar och nya verktyg. Kansliet föreslås hålla en mer kontinuerlig kontakt med säkerhetsmyndigheterna, samt vara sammankallande för *arbetsgrupper* som kan arbeta med att bereda förslag på riktlinjer, mallar, och andra verktyg. Dessa arbetsgrupper bemannade med expertis efter behov från olika typer av lärosäten, forskningsfinansiärer, innovationssystemaktörer och övriga myndigheter. Ett *expertråd* bör vara att bereda svar på de frågor som kommer in från lärosäten samt kontinuerligt genomföra omvärldsbevakning. Expertrådet bör ha en fast bemanning av experter på forskning, internationalisering, säkerhetspolitik, säkerhetsskydd, juridik, m.m., men bör alltid sammankallas selektivt beroende på frågans natur och geografiska inriktning. Expertrådet bör också kompletteras med adjungerade nationella och internationella experter från en bredare krets som kan vara lämpliga för överläggningarna i specifika ärenden. Arbetets bör inriktas och kvalitetssäkras av en *styrgrupp* med ett roterande ordförandeskap bland rektorer inom sektorn, alternativt Försvarshögskolans rektor. För mer detaljerad information om detta förslag, se bifogad mer detaljerad beskrivning.

Utöver ovan angivna synpunkter hänvisar vi till vad våra medlemslärosäten anför i sina yttranden. Som bilaga finns ett antal mer detaljerade synpunkter kring lärosätenas säkerhetsarbete och behov av stöd.

Enligt uppdrag

Marita Hilliges
generalsekreterare

Tillägg till SUHF:s yttrande över slutrapporten av regeringsuppdraget att främja ansvarsfull internationalisering vid utbildnings-, forsknings- och innovationssamarbeten

Frågorna som behandlas i olika grad inom det område som benämns ”ansvarsfull internationalisering” spänner över lärosätenas hela verksamhet, med särskild betoning på forskningen, och perspektiven inom området är många. Tyngdpunkten i slutrapportens förslag till stödorganisation ligger emellertid på det som vi inom säkerhetsområdet ibland benämner som ”säkerhetsutmaningar i internationella samarbeten”.

Vad gäller dessa specifika säkerhetsutmaningar och andra närliggande säkerhetsaspekter konstaterar expertgruppen att lärosätena redan har omfattande nationell samordning av säkerhetsfrågorna, bl.a. genom sin expertgrupp. Operativa frågor som rör bedömningar kopplade till exempelvis exportkontroll och säkerhetsskydd, behandlas och samordnas inom de nätverk som finns i sektorn. Här görs utbildningsinsatser, tas fram riktlinjer och best practice mellan specialistfunktioner. Som konstateras i utredningens delrapport har flera lärosäten redan idag också riktlinjer i form av checklistor eller andra vägledande dokument som i viss mån rör detta område. SUHF har också en för sektorn gemensam checklista för Global Responsible Engagement (2023:5).

Många lärosäten tar således stort ansvar för att uppfylla lagkrav inom säkerhetsområdet, men också för att arbeta för en bra balans mellan behoven att sprida forskningsresultat och ett ansvarsfullt säkerhetsrelaterat arbete inom områden där reglering saknas, för att på detta sätt uppnå skydd av person, egendom och information. Vid många lärosäten finns idag en organisation i form av specialister och rådgivande organ som behandlar de utmaningar som lärosätena står inför kopplat till säkerhetsskydd, exportkontroll och utländska direktinvesteringar, men också i viss mån för bedömningar av individers och organisationers lämplighet att samverka med. Det är också tydligt att denna kompetens växer och att det finns ett samarbete mellan lärosätena och de säkerhetsmyndigheter som omnämns i rapporten, inte minst Säkerhetspolisen.

Vid de myndigheter som fått regeringsuppdraget, och vilka föreslås härbärgera en stödfunktion för lärosätena, bedömer vi dock att det inte finns sådan kompetens, och inte heller ett sådant upparbetat samarbete med säkerhetsmyndigheterna. Av såväl kompetens- som legitimitetsskäl är därför stödfunktioner på området inom lärosätenas hägn att föredra framför en placering vid en myndighet med begränsade kompetenser och kontakter inom området.

Det förslag, i detta yttrande, som anger att ett sekretariat för en stödfunktion kan förläggas till Försvarshögskolan anser vi dock lämpligen bör kompletteras med ett särskilt uppdrag i regleringsbrev/motsvarande till Säkerhetspolisen att inrätta en särskild stödtjänst för lärosätena vad gäller bedömningar av säkerhetsaspekter på internationella samarbeten. Detta skulle dock behöva genomföras på ett sätt så att kunskap gällande sektorns funktionalitet och särskilda behov byggs upp inom Säkerhetspolisen så att en sådan rådgivande dialog kan verka på ett sätt som inte endast är generell utan även innefattar en förståelse för de aktuella forskningsområdena och deras möjligheter/utmaningar.

En av slutsatserna i slutrapporten är att ”huvudfokus [för stödfunktionen] bör ligga på proaktiva insatser genom information och erfarenhetsutbyte.” Det är inte expertgruppens uppfattning. Lärosätena saknar inte kunskaper om redan reglerade områden och inte heller vägar för information och erfarenhetsutbyte. Det finns ett brett erfarenhetsutbyte inom sektorn mellan de

personer som arbetar operativt med frågorna och i regionala nätverk mellan lärosäten och säkerhetsbärande myndigheter. Expertgruppen menar att det främsta behovet av en stödfunktion snarast gäller rådgivning vid svåra gränsdragningar, även om lärosätena får viss sådan hjälp redan idag av exempelvis Säkerhetspolisen, länsstyrelserna och ISP. Det som alltså saknas är tydliga tolkningar av och vägledningar kring hur man ska förhålla sig till de säkerhetsutmaningar som finns i relation till internationella samarbeten. Det bör inte vara upp till varje enskild forskare, eller ens lärosäte, att exempelvis behöva ta ställning till om ett samarbete inom ett för Europa strategiskt viktigt forskningsområde ska bemannas av personer med kopplingar till stater/organisationer som kan befaras underminera svensk och europeisk ekonomi. Det kan medföra risker för såväl under- som övervärderingar av risker, vilket bör kunna undvikas genom en kompetent, oberoende stödfunktion med väl avvägda mandat i frågorna.

En stor del av hanteringen av den här typen av säkerhetsfrågor behöver, oavsett hur och var stödfunktionen inrättas, fortsatt hanteras vid respektive lärosäte. Det kan gälla exempelvis uppföljning, information och vardagligt stöd i operativa frågor. För att underlätta detta arbete anser vi att lärosätena också bör kunna samarbeta i högre grad över lärosätesgränserna kring säkerhetsspecialister, då dessa ofta är svårrekryterade. Området gällande säkerhetsutmaningar i internationella samarbeten kan i detta avseende jämföras med området för exportkontroll, som också kräver en förståelse för såväl den bedrivna forskningen som de aktuella säkerhetsutmaningarna/den aktuella regleringen. Nämnas kan att expertgruppen för säkerhetsfrågor har tagit som ett av sina uppdrag för innevarande mandatperiod att föreslå vilka specialistfunktioner som skulle kunna samordnas i form av t.ex. delade anställningar mellan lärosätena. (Idag finns exempel på lärosäten som delar anställningar inom informationssäkerhet och exportkontroll).